

Марія Братасюк,
(м.Львів, Україна)

ПОСТРАДЯНСЬКИЙ УКРАЇНЕЦЬ ЯК СОЦІАЛЬНИЙ ТИП ЛЮДИНИ ТА ПРОБЛЕМА ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

1. Соціалізація та індивідуалізація – два взаємопов’язані процеси, в руслі взаємодії яких конституюється індивід.

Реформи в Україні не відбуваються, навіть після Революції Гідності, відчутно не розпочавшись, загальмувалися, і, якщо придивитися пильніше до чинників, що причетні до стагнації сучасних процесів в Україні, то можна виявити серед інших великий «внесок» «червоної людини», яка не прагне змін, а адаптується до збанкрутілих українських реалій. С.Алексієвич зазначає, що формування типу «червоної людини» - було «жахливим експериментом», що закінчився теж жахливо - витворенням спільноти «червоних» людей, що кинули виклик здоровому глузду, стали гвалтівниками всього живого і позитивного, життєствердного[1]. Радянська епоха пішла в минуле, але залишилися люди, які стали пострадянськими. Вони пішли в нову епоху, яка розпочалася на поч. 90-х років минулого століття.

С.Алексієвич акцентує на бездіяльності, пасивності, злочинному мовчанні духовної еліти, що повинна була реагувати на наступ асоціальних прошарків, філософію інстинктивізму, наростання насильства тощо [1]. Ці претензії авторки, схоже, цілком виправдані.

Українська еліта теж не може зняти із себе відповідальності за деградацію суспільних відносин, тотальну криміналізацію українського життя. Вона зрадила себе, свій народ, і свободу, і інші ідеали, не склала іспит на випробування гаманцем. Традиція бездуховності, агресії, свавілля, грубої фізичної сили, аморальності, та й загалом неосвіченості, що культивувалися в радянську епоху виявилася значно потужнішою від духовної традиції [2].

Радянський спосіб життя, що базувався на мовчанні і покірливості усередненого гомо советікуса . Цей тип людей - це наші сучасники, вони поряд з нами, серед нас, у кожному із нас зі своїм внутрішнім світом, кодами і стереотипами сприйняття, мислення і поведінки, цінностями, світоглядними установками тощо. Ця людина дійсно типаж, вона скрізь, вона – масовий феномен[1; 2]. Суспільство може остаточно поглинути індивіда, особливо, коли він недостатньо добре мислить, є довірливим і нерозбірливим. Людям типу гомо советікус романтики, що вірять у високі ідеали і ненавидять міщанство, заземленість, прагматизм, що і зумовило неприйняття ними на поч.. 90-х приватновласницьких відносин та психології.

Гомо советікус - декларований суб’єкт і не сформована особистість, маріонетка, виконавець, реалізатор планів керманічів, вождів. Пострадянський українець цього типу такий же – не мислячий, вірить у добрих вождів, президентів, прем’єрів, які забезпечать йому безбідне життя. Гомо советікус боїться свободи, не готовий бути вільним, бо досвіду реальної свободи у нього не було. Їх не навчено бути вільними, користуватися свободою, жити в свободі, їх вчили за неї помирати, тому він зраджує її, від неї втікає, не знає, що з нею робити [1]. Ці люди не сформовані як автономні суб’єкти пізнання і дії, їх десятиліттями деперсоналізували, зомбували стереотипами тоталітарного світогляду та мислення, стандартизували, формуючи «нову історичну спільноту» - радянських людей [1].

Люди типу гомо советікус позбавлені здорового глузду. У них порушено інстинкт самозбереження, їх спосіб життя пасивно-споглядальний, оскільки страх паралізував їх

волю. Вони готові погаласувати, як на поч.. 90-х, але до продуктивної довготривалої дії вони не були готові [2].

Постгомо советікус - це «людина маси», «групова» чи «колективна» людина, оскільки та епоха поцінувала «колективістське ми», а не окремішне «я». Серед них вона почувалася «своєю», опинившись на одинці із собою, боялась приймати рішення, самовизначатися. Несформована особистість не готова стати повноцінним суб'єктом права і будувати правову Україну, а не кримінальну.

Люди типу гомо советікус, на думку С.Алексієвич, відштовхують, бо і палачі, і жертви, деградовані морально до критичної межі, бо зрадили загальнолюдські цінності, знехтували загальнолюдською мораллю, замінивши їх ефемерними груповими, класово-партійними [1]. Вони прийняли філософію інстинктивізму, що втілює насильство та людиноненависництво, стверджує пріоритет сили над правом, швидко засвоїли, що книжка не нагодує, вчасно поміняли духовне на матеріальне в радянську епоху. Вони стали обслуговувати колишню партеліту, що опинилася нині при владі. Саме вони стали соціальною базою збереження сеньйорально-васальних відносин на поч.. 90-х.

Гомо советікус – конформіст, пристосованець, адаптант, який в умовах відсутності приватного життя, так і не набув власних вмінь та навичок автономного буття, прийняття рішень, досвіду самовизначення. Він з'явився як результат відбору людського матеріалу, знищення мислячих та діяльних, що могли потенційно скласти загрозу для соціалізму. Закон «виживання посередності» (С.Алексієвич), дозволяв йому продовжувати себе безмежно у часі. Масштаби інтелектуальної деградації радянської державної машини на вільну думку, духовність та креативність можна лише уявляти [1].

Ці люди і нині заважають жити і творити тим, хто прагне якісних змін сам і допомагає відбутися їм в масштабах країни. Це маріонетки політичного плану, які служать квазіпартіям і їх власникам, людям, які втілюють олігархічний режим. Це пасивно-споглядальна більшість, яка байдуже благословляє все, що відбувається нині в українському просторі, зраджуючи загальнолюдські цінності за той мінімум благополуччя, який вони мають [3].

Гомо советікус – це моральний мутант, готовий в своїй духовно-практичній діяльності до різких небезпечних відхилень в різні сторони, чим пояснюється багатовекторність української сучасності. У світі гомо советікуса розпадається все живе і людяне, тут втрачається відчуття реальності, здатність осмислювати її. У них не залишається місця для духа та духовності.

Будучи посередностями, пост гомо советікуси не дивують нічим і не здатні дати нічого, вони розуміють, що їм треба «служити» тим, хто дає засоби для життя, «блага». Вони цю місію виконують, масово нею захопилися. Вони не помічають, як поволі сприяють відтворенню способу життя, де простір свободи все більше звужується. Ці люди стали соціальною базою морально-етичної деградації уже пострадянського українського суспільства. Вони спокійно дозволили невеликій групці людей приватизувати державні інституції і ствердити сеньйорально-васальні відносини. Без них був би неможливим олігархічний режим, який тотально впливає нині на всі сфери українського соціуму.

2. Другий підтип пострадянського українця – це люди, які зуміли подолати в собі гомо советікуса – до них належать переважно ті, хто на поч.. 90-х не мав достатньо досвіду проживання в колишньому радянському суспільстві, тобто, тогочасна молодь, нинішні сорока- та п'ятдесятилітні. Досвід життя радянської епохи виявився заслабким порівняно з духом свободи і потенційними можливостями для самореалізації, що з'явилися на поч.. 90-х. Цей другий підтип пострадянського українця взяв на себе завдання творити демократичні засади української державності. Це в основному люди, що зберегли здоровий глузд, а тому здатні були відштовхуватися від реалій життя, люди, що вчилися критично мислити і змогли це зробити. Вони прагнули свободи і готові були за неї боротися. Вони здійснили Революцію на граніті на поч.. 90-х, вони були активними учасниками Помаранчевої революції, а згодом і Революції гідності. Це люди з розвиненим почуттям власної гідності, готові до ризику,

відкриті новаціям. Багато хто із них має добре розвинену приватновласницьку свідомість, позитивно ставляться до приватної власності, стали підприємцями. Вони готові нести відповідальність за себе і за країну. Вони склали основу нового соціального утворення, невідомого в радянську епоху – нашого середнього класу, що є опорою поки що слабкої української демократії. В основі їх ціннісних вподобань лежать загальнолюдські цінності. Вони дорожать свободою, мають в ній потребу, так само як і в справедливості. Вони дорожать своєю гідністю і вимагають поваги до себе від інших. На жаль, такі пострадянські українці нині поки що в переважаючій меншості.

3. Глобалізований світ сформував разом із постмодерністським мисленням «комодифікований тип особистості» (П.Дениско), інакше кажучи, ситуативний тип людини, яка, залежно від ситуації, легко змінює не лише спосіб життя, а й свої цінності, принципи, погляди, мислення. Вона – суцільна релятивність, відносність, змінюваність. Для неї найважливіше найвигідніше продати свої знання, вміння, здібності, зовнішність тощо. Цей тип людини з'явився і в сучасній Україні, не дивлячись на деяку ізольованість її від загальносвітових процесів, зокрема європейських. Він є продуктом споживацького суспільства, яке в нинішній Україні доволі інтенсивно формується.

Це тип людини-споживача, але споживача гіпертрофованого. Це тип пост- постмодерного «я», характерними рисами якого є: перетворення на товар, який треба рекламувати і просувати на ринок; спустошення внутрішнього світу, розмитість його, невловимість, втрата внутрішньої цілісності та зцентрованості, зосередження лише на соціально-публічних образах себе (я-для-інших); штучна скомбінованість, показ ситуативної та комодифікованої я-концепції за допомогою своєї зовнішності та поведінки, саморекламування, децентралізованість в часі та просторі тощо [4].

Європейськість – це не ідеал, а спосіб життя, який стверджує розумність як відкриту здатність мислення та розуміння, як загальнозначимість, універсальність. Європейськість – це загальнолюдські прагнення (С.Пролеєв), гідність людини, її реальні права та свободи, людяність, тощо. Україна закріпила курс на євроінтеграцію. Чи спроможні пострадянські українці, будучи такими різними, на такий спосіб життя, яким є європейський?

Література:

- 1.Алексеевич С. Час second-hand (кінець червоної людини). К.:Дух і Літера. 2017. 464с.
2. Цимбал Т. В. Людина у пошуках ґрунту: монографія. Національний педагог. університет імені М. П. Драгоманова. К.: Кривий Ріг, 2010. 284 с.
3. Братасюк М.Г. Homo sovieticus як соціальний тип людини. (за творчістю С.Алексієвич). Науковий вісник ЛНУ. Серія «Філософські науки». Випуск 20, 2018. С.47-58.
- 4.Дениско П. Комодифіковане «я» - новий тип персональної ідентичності. Філософська думка, 2017. № 4. С.81- 94.

Віктор Грушко
(Тернопіль, Україна)

ЗАНЕПАД ТРАДИЦІЙНИХ ЦІННОСТЕЙ В ЕПОХУ ПОСТМОДЕРНУ

На сучасному етапі країни Заходу вступили в новий період, що одержав назву постмодерн. Соціуми провідних країн увійшли у стан, коли ідеали та цілі модерну, народженого в Новий час у Західній Європі, досягли свого втілення, і такі суспільства опинились у стані цілепокладаючої дезорієнтованості.

Модерн утверджувався через секуляризацію, позитивізм, матеріалізм. Під впливом модерну проходила відмова від традицій, релігійних ідеалів, звичної соціальної ієрархії і